

Під лежачий камінь

О. Генрі

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Правитель людей

Я гуляв вулицями міста Пихи, спраглий до незнайомих облич. Адже Нью-Йорк — це пустеля знайомих типажів, схожих, немов піщинки в пиловій бурі, і ви починаєте ненавидіти їх, як ненавидите друга, який завжди поруч з вами, або як одного з ваших родичів.

Моє бажання здійснилося. На розі Бродвея і Двадцять дев'ятої вулиці я побачив невисокого на зріст чоловіка із лляним волоссям та обличчям, що нагадувало лускату кору пеканського горіха. Натовпу, який швидко збирався навколо нього, він продавав універсальний інструмент, котрий міг служити консервним ножом, викруткою, крючком для застібання гудзиків, пилочкою для нігтів, різком для взуття, ланцюжком для годинника, картоплечистою та прикрасою для брелка будь-якого джентльмена.

Раптом через юрбу клієнтів став проштовхуватися опасистий полісмен. Продавець, який явно зник до того, що його торги отак несподівано переривають, закрив свій портфель та, немов ласиця, прослизнув крізь натовп із протилежної сторони. Юрба розбіглася врзнобіч, немов мурахи з потривоженого мурашника. Полісмен, який раптом забув про все на світі, стояв як укопаний та, сопучи, наче ковальський міх, тицяв своїм кийком у решітку стічної канави. Я поквапився за Біллом Бауерсом з Канзасу та спіймав його за руку.

Навіть не поглянувши на мене і не сповільнивши ходу, він всунув мені в руку акуратно складену п'ятидоларову банкноту.

— Я б ніколи не подумав, Білле, — сказав я, — що ти так дешево оцінюєш старого друга.

Він повернув голову, і пеканський горіх розколовся широкою посмішкою.

— Віддай гроші, — промовив він, — або я нацькую на тебе копа за шахрайство. Я подумав, що ти і є коп.

— Я хочу поговорити з тобою, Білле, — сказав я. — Коли ти поїхав з Оклахоми? Де зараз Редді Макгілл? Чому ти продаєш ці чудернацькі штуковини на вулиці? Що сталося з твоєю золотою копальнею «Біг хорн»? Як ти примудрився так жажливо засмагнути? Що ти будеш пити?

Білл відповідав по черзі:

— Рік тому. Будує вітряки в Арізоні. Щоб мати гроші на кишенькові витрати. Законсервували. Був у тропіках. Пиво.

Ми пішли у доволі пристойний заклад, де почувалися, немов Іллі 3, поки офіціант у чорному вбранні досконало виконував роль ворона. Мені довелося вдатися до спогадів, перш ніж я зміг заохотити Білла до його оповідок.

— Так, — сказав він, — я пам'ятаю, як мотузка Тімоті порвалася на рогах тієї корови, поки теля гналося за тобою. Ти і та корова! Я ніколи цього не забуду.

— Тропіки, — промовив я, — це велика територія. Яку саме частину Рака чи Козорога 4 ти вшанував візитом?

— Я був десь у Чилі або в Перу, а, може, і в Аргентині, — сказав Білл. — В будь-якому разі то був величний народ — чудний але прогресивний. Я був там три місяці.

— Ти, певна річ, радий повернутися до справді величного народу, — припустив я. — А особливо опинитися серед ньюйоркців — найбільш прогресивних та незалежних громадян у всьому світі, — продовжував я з наївністю провінціала, який скуштував плід бродвейського лотоса 5.

— Ти хочеш почати дискусію? — запитав Білл.

— А є привід? — відповів я.

— Як думаєш, в ірландця є почуття гумору? — поцікавився Білл.

— У мене є вільна годинка або дві, — промовив я, дивлячись на годинник в кав'ярні.

— Не те щоб американці не були великим народом комерсантів, — погодився Білл. — Провина радше лежить на людях, які видавали брехню за белетристику.

— Як звали того ірландця? — запитав я.

— Останнє пиво було достатньо холодним? — спитав Білл.

— Я так розумію, ти хочеш поговорити про подальші заколоти серед російських селян, — зауважив я.

— Його звали Барні О'Коннор, — сказав Білл.

Таким чином, завдяки нашому давньому вмінню передбачати хід думок один одного, ми невпевнено дійшли до того місця, де розпочалася історія Білла.

— Я зустрів О'Коннора в пансіоні у Вест-Сайді. Він запросив мене у свою кімнату на випивку, і ми заприятелювали, немов собака та кіт, які вирости разом. Він був високим, приємним, статним чоловіком. Якось він сидів, спершись спиною на одну стіну, а ногами на іншу, та дивився на карту. Красивий золотистий меч з китицями та штучними діамантами на руків'ї лежав на ліжку та стирчав на три фути від його краю.

— Що це? — запитав я (до того моменту ми вже були добре знайомі). Невже незабаром має відбутися щорічний парад знеславлення гнобителів Ірландії? Яким буде маршрут? Уверх по Бродвею до Сорок другої; звідти на схід до кафе Маккарті; потім...

— Сідай на умивальник, — сказав О'Коннор, — і слухай. І не треба хибно трактувати цей меч. Цей меч з Манстера, він належав моєму батьку. А ця карта, Боуерсе, не для того, щоб складати маршрут святкової процесії. Якщо ти поглянеш на неї уважніше, то побачиш, що це континент, відомий як Південна Америка, який складається із чотирнадцяти зелених, блакитних, червоних та жовтих країн, котрі, час від часу, благають, щоб їх звільнили від ярма поневолювача.

— Я знаю, — сказав я О'Коннору. — Ця ідея трапляється в літературі. Якийсь десятицентовий журнал украв її зі «Світової історії Рідпата від палеозойської ери до екватора», а тепер її можна знайти в кожному такому журналі. Це безкінечна історія про авантюриста, зазвичай із прізвищем О'Кіф, який стає диктатором, тоді як іспано-американський простолюд вигукує «Cospetto!» та інші італійські прокльони. Я сумніваюся, що це кому-небудь вдалося. Ти ж не думаєш спробувати зробити це, правда ж, Барні? — запитав я.

— Боуерсе, — сказав він, — ти освічений та хоробрий чоловік.

— Як я можу цьому заперечити? Освіченість властива моїй родині, а хоробрість я здобув завдяки запеклій боротьбі з життєвими обставинами.

— О'Коннори, — промовив він, — це войовничий рід. Ось там меч мого батька, а ось карта. Бездіяльне життя не для мене. О'Коннори були народжені, щоб правити. Я повинен стати правителем людей.

— Барні, — сказав я йому, — чому б тобі не податися в полісмени та не почати спокійне життя з кривавими розправами і корупцією, замість того, щоб вештатися по чужих країнах? Чи існує кращий спосіб задовольнити твоє бажання упокорювати та збиткуватися над пригнобленими?

— Поглянь на карту знову, — сказав Барні, — на країну, де я тримаю кінчик свого ножа. Я вирішив допомогти саме їй, озброївшись мечем мого батька, — я влаштую там переворот.

— Бачу, — промовив я. — Вона зафарбована зеленим кольором, і це робить честь твоєму патріотизму. А ще вона найменша, і це робить честь твоїй розважливості.

— Ти звинувачуєш мене в боягузтві? — наливаючись жаром, запитав Барні.

— Жодну людину, — сказав я, — яка самотужки атакує та завойовує цілу країну, не можна назвати боягузом. Найгірше, в чому тебе зможуть звинуватити, — це плагіат або передражнювання. Якщо Ентоні Хоуп і Рузвельт дозволять тобі зробити це безкарно, то ніхто інший не матиме права протестувати.

— Я не жартую, — промовив О'Коннор. — У мене є 1500 доларів готівкою, щоб утілити цей план у життя. Ти подобаєшся мені. Хочеш приєднатися до мене чи ні?

— Наразі я безробітний, — сказав я йому. — То як же все це відбуватиметься? Чи будуть мене годувати під час розпалювання повстання, або я просто стану військовим міністром, після того як країну завоюють? Це буде оплачувана робота чи я просто отримаю якусь міністерську посаду?

— Я оплачу всі витрати, — сказав О'Коннор. — Мені потрібна людина, якій я можу довіряти. Якщо в нас усе вийде — ти зможеш, як подарунок від уряду, обрати собі будь-яку посаду, яку тільки забажаєш.

— Тоді гаразд, — промовив я. — Ти можеш організувати для мене низку контрактів на вантажні перевезення, а потім швиденько призначити суддею Верховного Суду, щоб мене не могли обрати наступним президентом. Та артилерія, з якою вони переслідують своїх президентів у цій країні, дуже боляче ранить. Можеш внести мене у платіжну відомість.

Через два тижні ми з О'Коннором сіли на пароплав до маленької, зеленої, приреченої країни. Наша подорож тривала три тижні. О'Коннор казав, що все розпланував заздалегідь, та оскільки він був головнокомандувачем, його високе звання не дозволяло розкривати деталі перед армією та кабінетом міністрів, відомих як Вільям Т. Боуерс. Три долари на день — це платня, за яку я долучився до процесу визволення невідомої країни від лиха, яке загрожувало або надавало їй сил. Кожного суботнього вечора, на

пароплавів, я стояв у строю в стійці «вільно», і О'Коннор вручав мені двадцять один долар.

Містечко, куди ми причалили, називалося Ґуаякеріта, принаймні так мені сказали.

— Тільки не для мене, — сказав я. — Це буде маленький Хіллдейл, або Томпкінсвілл, або Чері-Трі-Конерс, коли я згадуватиму про нього в розмові. Це якраз той випадок, коли треба провести реформу правопису і скоротити кількість голосних.

Коли ми наближалися до берега, з бухти місто мало чудовий вигляд. Воно було білим із зеленими рюшами та оздоблене мереживними оборками на подолі, коли прибій хлюстав хвилями по піску. Воно виглядало таким же тропічним і надзвичайно спокійним, як зображення містечка Лейк-Ронконкома у брошурах департаменту пасажирських перевезень лонг-айлендської залізниці.

Ми пройшли карантинну службу та усі принизливі перевірки на митниці, а потім О'Коннор повів мене до будиночка з саману, який знаходився на вулиці під назвою «Проспект зажурених метеликів усіх святих та кожного окремо». Вулиця була десять футів завширшки, по коліно заросла люцерною та виспана недопалками сигар.

— Хуліганський провулок, — сказав я, перейменувавши її.

— Це буде наш штаб, — промовив О'Коннор. — Мій тутешній агент, дон Фернандо Пачеко, зайняв його для нас.

Отож ми з О'Коннором облаштували там революційний центр. У вітальні ми показово поклали фрукти, гітару та поставили стіл з морською раковиною на ньому. У кімнаті позаду знаходився письмовий стіл О'Коннора, велике дзеркало та меч, захований у згорток рогожі. Ми спали на гамаках, які були прив'язані до гачків на стінах, а харчувалися в «Отель Інглес» — забігайлівці, яка належала німцю, з повним пансіоном 6, китайською кухнею та буфетною стійкою, де подавали страви «а-ля Канзас-Сіті».

Здавалося, що О'Коннор справді мав заздалегідь розроблений план. Він писав багато листів, і майже кожного дня у нашу штаб-квартиру приходив якийсь місцевий житель, котрий на пів години замикався в кімнаті з О'Коннором та перекладачем. Я помітив, що коли вони заходили до кімнати, то курили восьмидюймові сигари та були в мирі зі світом, а коли виходили, то складали десятидоларові або двадцятидоларові банкноти та страшенно кляли уряд.

Одного вечора, після того, як ми прожили в Ґуая..., ну, в цьому приморському Смеллвіллі, близько місяця, ми з О'Коннором сиділи надворі та проводили дозвілля з ромом, льодом і лаймом. Того вечора я запитав у нього:

— Ти вже вибач патріота, який точно не знає, що він захищає, за таке питання, але як ти плануєш підкорювати цю країну? Ти збираєшся почати кровопролитну боротьбу чи мирно і чесно купити голоси на виборах?

— Боуерсе, — промовив він, — ти хороша людина і після революції будеш дуже корисним для мене, але ти нічого не тямиш у політиці. Наразі ми вже маємо цілу стратегічну мережу, яка невидимими пальцями стискає горло тирана Кальдераса. У кожному місті республіки працюють наші агенти. Ліберальна партія неодмінно переможе. У наших таємних списках достатньо соратників, щоб одним ударом розчавити урядові сили.

— Тільки голосування на соломинках 7, — сказав я, — покаже, в чий бік дме вітер.

— А хто все це зробив? — продовжував О'Коннор. — Я зробив! Я всім керував. Момент істини настав, коли ми приїхали сюди, так мені сказали наші агенти. Народ стогне під тягарем податків і зборів. Хто буде їхнім ватажком, коли вони повстануть? Чи може ним стати хтось, окрім мене? Тільки вчора Залдас, наш представник у провінції Дураснас, сказав, що люди вже потай називають мене «е

l library door» 8, що в перекладі з іспанської означає «визволитель».

— А Залдас — це той старий червоношкірий ацтек з паперовим комірцем та в брудних черевиках домашнього пошиття? — запитав я.

— Так, це він, — відповів О'Коннор.

— Я бачив, як він засовував зелену банкноту в кишеню жилетки, коли виходив. Може, вони і називають тебе «library door», але ставляться до тебе, як до чорного входу в банк. Будемо сподіватися на найгірше.

— Це, звичайно, коштувало грошей, — сказав О'Коннор, — але через місяць країна буде в наших руках.

Вечорами ми гуляли площею, слухали вуличних музикантів та розділяли із місцевими жителями їхні злиденні, остогидлі розваги. В місті було тринадцять транспортних засобів, які належали представникам вищого суспільства. Здебільшого це були відкриті, чотириколісні, прогулянкові екіпажі та старомодні чотиримісні коляски з відкидним верхом, схожі на ті, в яких мер їздить на урочисте відкриття нового робітного дому в Мілледжвіллі, Алабама. Вони їздили навколо висохлого фонтана у центрі площі та здіймали свої високі шовкові циліндри перед друзями. Народ босоніж прогулювався, розділившись на компанії, та димів тонкими, дешевими сигарами, які піттсбурзькі мільйонери не поклали би в рот, навіть якби знали, що все одно не матимуть нагоди запалити їх через присутність своїх дам. Та найвеличавішою персоною серед усієї публіки був Барні О'Коннор. Він був понад шість футів на зріст, носив костюм з П'ятої авеню, чорні вуса, які лоскотали його вуха, та зорив орлиними очима. Він був природженим диктатором, царем, героєм та лідером людського роду. Мені здавалося, що всі погляди прикуті до О'Коннора, що кожна жінка була закохана у нього, а кожен чоловік боявся його. Разів зо два я глядів на нього та думав про те, що у світі відбувалися

божевільніші речі, порівняно з його перемогою у цій авантурі, і тоді я відчував себе, немов гідальго з Південної Америки. А потім я знову спускався на землю та, як завжди, зосереджував свої думки на заслуженій платні у двадцять один американський долар, яку мені віддавали кожного суботнього вечора.

— Поглянь на всіх цих людей, — промовив до мене О'Коннор, коли ми гуляли. — Зверни увагу на їхній пригнічений, меланхолійний настрій. Невже ти не бачиш, що вони дозріли до повстання? Невже ти не відчуваєш, що вони незадоволені владою?

— Ні, — сказав я, — я не бачу, щоб вони були незадоволені. Я починаю розуміти цих людей. Коли вони виглядають нещасними, тоді, насправді, добре проводять час. Коли вони почуваються пригніченими, то йдуть спати. Вони не з тих, котрі зацікавлені в революціях.

— Усі вони стануть під наше знамено, — промовив О'Коннор. — Тільки в цьому місті три тисячі чоловіків візьмуться за зброю, коли я подам сигнал. Мене запевнили у цьому. Але це все ще в таємниці. У нас немає шансу на провал.

У Хуліганському провулку, як я любив називати вулицю, на якій знаходилася наша штаб-квартира, був ряд низеньких, саманних будинків із дахами з червоної черепиці, кілька солом'яних халуп з купою індіанців та собак і, трохи далі, один двоповерховий, дерев'яний будинок з балконами. Саме там жив командир військ — генерал Тумбало. Прямо через дорогу стояв приватний особняк, який своєю будовою нагадував поєднання печі та розкладного ліжка. Одного дня ми з О'Коннором проходили повз нього, крокуючи один за одним стежкою, яку місцеві називали тротуаром, коли зненацька з вікна вилетіла велика червона троянда. О'Коннор ішов попереду мене, він підняв троянду, притулив її до свого п'ятого ребра і вклонився до землі. Карамба! Цей чоловік точно мав виступати на сцені ірландського театру. Я озирнувся, очікуючи

побачити маленьких хлопчика та дівчинку в білих сатинових піжамах, готових стрибнути йому на руки, яких, незважаючи на виснаження, він би міцно обіймав, наспівуючи «Спи, дитинко, спи».

Коли я проходив повз вікно, то зазирнув усередину і помітив білу сукню, пару великих, променистих, карих очей та сяючу усмішку під темною мереживною накидкою.

Як тільки ми повернулися додому, О'Коннор став походити по кімнаті та підкручувати вуса.

— Боуерсе, ти бачив її очі? — запитав він мене.

— Бачив, — сказав я, — і навіть помітив дещо більше. Все відбувається, як за сюжетом роману. Я знав, що чогось бракувало. Це було кохання. Що з'являється в Розділі VII 9, щоб підбадьорити галантного ірландця-шукача пригод? Ну, звісно ж — кохання! Кохання, від якого зносить дах. Нарешті, у нас є чорні, як ніч, очі та троянда, кинута крізь віконну решітку. Що ж буде далі? Підземний хід, перехоплений лист, зрадник серед своїх, герой, запроторений у підземелля, таємниче послання від сеньйорити, потім повстання, битва на площі...

— Не будь телепнем, — перервав мене О'Коннор. — Ця жінка — моя єдина, Боуерсе. О'Коннори закохуються так само швидко, як і вступають у герць. Я носитиму цю троянду біля серця, коли поведу моїх людей у бій. Для того, щоб здобути перемогу, потрібна жінка, яка надаватиме сили на боротьбу.

— Жінка, — погодився я, — неодмінний елемент, якщо комусь хочеться гарної, жвавої чубанини. Мене тільки одне хвилює. В романах світловолового друга головного героя завжди вбивають. Пригадай ті, які ти читав, і побачиш, що я маю рацію. Думаю, мені слід зайти в місцеву аптеку і запитися пляшечкою екстракту шкаралупи волоського горіха, перш ніж оголосять війну.

— Як же я дізнаюся її ім'я? — промовив О'Коннор, підперши підборіддя рукою.

— Чому б тобі не перейти через вулицю і не запитати її? — сказав я.

— Ти хоч до чогось в житті ставишся серйозно? — запитав О'Коннор, поглянувши на мене, як шкільний вчитель.

— Можливо, ця троянда була для мене, — сказав я, нахвилюючи іспанське фанданго.

Уперше після того, як я познайомився з О'Коннором, він засміявся. Він підвівся, притулився до стіни, почав ляскати по колінах і так розреготався, що від його сміху торохкотіла черепиця на даху. Тоді він пішов у кабінет, поглянув на себе у дзеркало та знову зайшовся сміхом. Потім поглянув на мене — і все почалося заново. Ось чому я запитав тебе, чи в ірландця є почуття гумору. З того дня, як я зустрів його, він грав блазня і навіть не підозрював про це, і коли йому вперше озвучили раціональну ідею, він поводився, немов одна шоста секстету «Дівчата Флорадора» 10.

Наступного дня він прийшов у штаб і почав витягувати зі своєї кишені щось на кшталт телеграфної стрічки.

— Чудово! — вигукнув я. — Схоже, у нас новини з дому. Яка там зараз ціна на мідні сплави?

— Я дізнався її ім'я, — сказав О'Коннор і прочитав щось на кшталт цього: «Донна Ізабель Антонія Інез Лоліта Каррерас Буенкамінос Монтелеон». — Вона живе зі своєю матір'ю, — пояснив О'Коннор. — Її батька вбили під час останньої революції. Я впевнений, що вона підтримає нашу справу.

І справді, наступного дня вона кинула невеличкий букет троянд прямо через вулицю до наших дверей. О'Коннор шмигнув по ньому і знайшов обвитий навколо стебла шматочок паперу, з посланням на іспанській. Він витягнув перекладача з його закапелка та дав йому роботу. Перекладач почухав потилицю і озвучив нам три, найкращі на його думку, варіанти перекладу: «Фортуна має обличчя, як у людини, яка веде боротьбу», «Фортуна схожа на хоробру людину»

та «Фортуна усміхається хоробрим». Ми зробили ставку на останній варіант.

— Ось бачиш! — сказав О'Коннор. — Вона хоче підтримати мене, щоб я своїм мечем визволив її країну.

— А як на мене, то вона хоче запросити тебе на вечерю.

Таким чином, сеньйорита за віконною решіткою спустошила не одну оранжерею, щодня викидаючи по букету. А О'Коннор ходив з випнутими грудьми, немов домініканський півень, і клявся мені, що завоює її серце своїм мистецтвом ведення війни та подвигами на кривавому полі битви.

Поступово назрівала революція. Одного дня О'Коннор завів мене у кабінет і втаємничив у свій план.

— Боуерсе, — промовив він, — через тиждень, о дванадцятій годині розпочнеться повстання. Тобі подобалося потішатись над моїм планом, бо ти був недостатньо розсудливим, аби зрозуміти, що така хороbra, кмітлива, непересічна людина, як я, може легко досягнути своєї мети. О'Коннори правили чоловіками, жінками та народами у всьому світі. Тож підкорення цієї маленької, непримітної країни — це дрібниця. Ти ж бачиш, які слабкі, убогі та безвольні ці люди. Я власноруч міг би відлупцювати чотирьох таких.

— Не сумніваюся, — сказав я. — А як щодо шістьох? А, припустимо, якщо вони візьмуть на підмогу ще сімнадцятьох?

...

Далі — у повній книжці «Під лежачий камінь».

nashaknyga.com.ua